

Jakub ADAMSKI, *Gotycka architektura sakralna na Śląsku w latach 1200–1420. Główne kierunki rozwoju*, Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana: Kraków 2017, 798 s. a 1168 převážně černobílých obrázků, půdorysů a map, ISBN 978-83-65548-20-7

V nedávné době jsme měli možnost seznámit se s rozsáhlou dvousvazkovou publikací *Mittelalterliche Architektur in Polen*, Christofer Herrmann, Dethard von Winterfeld (Hg.), Petersberg 2015, která přinášela novou syntézu vývoje gotické architektury v Polsku, včetně Slezska. Po dvou letech jsme se dočkali nové, mimořádně rozsáhlé publikace, která je celá věnovaná otázce slezské gotické architektury v době předhusitské (1200–1420). Autorem je mladý, ale již osvědčený badatel Jakub Adamski, jehož dosavadní specializací je právě gotická architektura ve Slezsku. Český čtenář se s jeho prací mohl nedávno setkat v článku věnovanému českému vlivu ve Slezsku (*Böhmische Einflüsse in der schlesischen Kirchenbaukunst des mittleren 14. Jahrhunderts. Der Fall Schweidnitz und Striegau*, Umění LXXV/4, 2017, 330–346).

U velkých umělecko-historických knih, kterou tato s rozsahem necelých 800 stran bezpochyby je, bývá často kladen důraz na design a grafické provedení, což ale není tento případ. Jedná se spíše o „akademické“ vydání, které si neklade na vizuální stránku příliš vysoké nároky. Nicméně je nutné ocenit mimořádný rozsah obrazových příloh, najdeme zde totiž 1168 obrázků a půdorysů, které bohatě a detailně zachycují architekturu ve Slezsku, její analogie v Evropě a také v Čechách. Autorem většiny snímků je právě J. Adamski. Pojetí snímků opět odpovídá spíše akademickému zaměření publikace. Je škoda, že zde nenacházíme podrobnější mapu Slezska se zanesenými pojednanými lokalitami. Sice hned první obrázek je mapou Slezska, která je ale málo podrobná a zobrazuje jen politické hranice. Přínosná by také byla mapa Evropy se zanesenými analogiemi, která by byla zajímavým grafickým vyjádřením vzájemných genetických vztahů.

Vlastní text je rozdělen do devíti rozsáhlých kapitol s řadou podkapitol, které jsou řazeny logicky a vytvářejí pevnou strukturu této rozsáhlé publikace. První kapitola je věnována obvyklému úvodu, stavu bádání, základnímu politickému a ekonomickému vývoji Slezska. Jako poslední zde najdeme podkapitolu věnovanou stavebnímu materiálu a organizaci stavební hutě. Následuje druhá rozsáh-

lá kapitola věnovaná počátkům rané gotiky a architektuře do začátku 14. století. Zde se jako první seznámíme s cisterciáckými kláštery v Třebnici (Trzebnica), Rudach a v Jindřichově (Henryków). Následuje kapitola věnovaná rozhraní rané a rayonantní gotiky, kterou zde zastupuje chór katedrály ve Vratislavi a kaple sv. Hedviky v Třebnici. Poté přichází na řadu architektura mendikantských řádů a nakonec stavby farních kostelů. Třetí kratší kapitola je zaměřena na architekturu na přelomu 13. a 14. století, kterou zde zastupuje trojice cisterciáckých kostelů v Kamenci (Kamieniec Żąbkowicki) Lubuši (Lubiąż) a Jemielnici. Následuje kratší exkurz (4. kapitola) k patronátnímu právu, stavbě a financování stavby kostela. Následující dvě kapitoly jsou opět kratší a věnují se slezské architektuře kolem roku 1300 a před polovinou 14. století, kterou najdeme především ve Vratislavi (farní kostel sv. Alžběty, kolegiátní kostel sv. Kříže, kostel křížovníků, kostel Panny Marie na Písku atd.) a také otázce působení mistra Peška. Sedmá kapitola s příznačným názvem *Modus silesiacus* seznamuje čtenáře s tím, co bychom mohli nazvat „slezská gotika“, tedy s velkými farními kostely, které patří bezesporu k tomu nejlepšímu, co ve Slezsku vzniklo. Stavby jsou zde děleny na baziliky (Lehnice, Svídnice, Střihom, Břeh atd.) a haly (Namyslov nebo Javor). Následující 8. kapitola je věnována mendikantské architektuře konce 14. a počátku 15. století. Poslední 9. kapitola se zabývá architekturou kolem roku 1400, která zde prezentuje dílo mistra Clause Brynnera. Pozornosti by neměla ujít kaple sv. Trojice ve Vratislavské katedrále, kde se setkáme s plným vystutým svorníkem a podobný vystutý svorník se nachází také v Lehnici ve farním kostele sv. Petra a Pavla. Pozoruhodné jsou také variace síťových kleneb, které vycházejí jak z díla Petra Parlěře, jehož odkaz dále rozvíjejí, tak i z místního prostředí. V závěru jsou shrnuty hlavní směry vývoje gotické architektury ve Slezsku.

Celkově lze tuto publikaci hodnotit jako zcela mimořádný počín. Velmi vysoce musíme ocenit celkový rozhled publikace, který zahrnuje podstatnou část střední i západní Evropy. Zvláštní důraz pak byl věnován vztahu k Čechám a Praze, který ale byl jen jedním z několika směrů vlivů, které Slezsko vstřebávalo. V plné síle se zde projevuje neobvyčejná výtvarná síla tohoto regionu, který byl v českém bádání dlouho reflektován pod optikou rayonantní gotiky V. Mencla a jeho knihy *Česká architektura doby lucemburské* z roku 1948, jako jistá periferie Čech. A to ještě musíme ocenit, že si V. Mencl Slezska a Vratislavi vůbec všiml. K hlubšímu zhodnocení Slezska čeští autoři přitom přistoupili teprve v posled-

ních dvou desetiletích. Tato kniha tak českému čtenáři otevírá zcela nový obzor a také nové možnosti pro další bádání.

František Záruba

Martin ŠANDERA, *Jindřich starší z Minsterberka*, Vyšehrad: Praha 2016, 288 s. ISBN 978-80-7429-687-1

Dějiny poděbradské éry a rodu jsou dlouholetým badatelským tématem historika Martina Šandery. Kniha o Jindřichovi starším z Minsterberka představuje shrnutí jeho dosavadního výzkumu k této význačné osobnosti našich dějin druhé poloviny 15. století, v němž autor sleduje životní osudy nejúspěšnějšího ze synů českého krále Jiřího z Poděbrad.

Nejprve velmi přehledně představuje rodinné zázemí, ve kterém Jindřich vyrůstal, a též jeho postupné zapojování do politického života po boku královského otce. Mladý aristokrat se dění účastnil nejprve jako divák, ovšem Jiří z Poděbrad mezitím pro své syny budoval jejich budoucí společenské postavení. Především systematicky rozšiřoval pozemkovou držbu, již zatím bratři drželi v majetkovém nedílu. Zároveň však posiloval i společenskou prestiž rodu a 7. prosince 1462 císař Fridrich III. Habsburský povýšil Jindřicha s mladším bratrem Hynkem do stavu hrabat kladských a knížat minsterberských (s. 23). Tím se upevnilo postavení poděbradského rodu mezi říšskými knížaty, jehož základy byly položeny již dřívějším sňatkovým spojením se saskými Wettiny. Jindřichův sňatek měl být dalším potvrzením příslušnosti mezi vysokou říšskou aristokracií. Jeho manželkou se stala dcera braniborského vévody a pozdějšího kurfiřta Albrechta Achilla, Uršula. K samotné svatbě došlo 9. února 1467 na chebském hradě (s. 28). Mladý kníže tím získal cenné rodinné a přátelské vazby na Hohenzollerny, které i přes určitá zklamání na obou stranách zůstaly zachovány po celý jeho život. Spolu s tím Šandera sleduje i Jindřichův vzestup v oblasti politiky a diplomacie, kde se postupně etabloval vedle staršího bratra Viktorina. Důvody Jindřichova úspěchu autor spatřuje jednak v diplomatickém talentu, který Jindřich zdědil po otci asi nejvíce ze všech synů Jiřího z Poděbrad a díky němuž byl respektován napříč znesvářenými stranami. Zásadní roli však hrály také jeho vojenské úspěchy v bojích proti Zelenohorské jednotě i spojen-

cům Matyáše Korvína (především s. 48–53), kterými zastínil Viktorina, jenž sám dokonce padl do uherského zajetí.

Po smrti Jiřího z Poděbrad zaujal Jindřich přední místo mezi českými pány a jako zemský správce do království uvedl Vladislava Jagellonského, jehož věrným stoupencem se jako jediný z Poděbradových synů stal, čímž současně naplnoval politické dědictví svého otce. Po vyčerpávajících poděbradských válkách však všem Jiřího synům zbyly obrovské dluhy, které sice král Vladislav slíbil uhradit, nikdy k tomu ale nedošlo. Autor knihy zde oprávněně spatřuje významný zdroj nemalých finančních problémů, které Jindřicha pronásledovaly téměř po celý život a nutily jej k častým zástavám a později i k prodejům rozsáhlých statků především v Čechách.

V dalších kapitolách se Šandera snaží představit osobnost Jindřicha Minsterberského v komplexním pohledu domácí české politiky, vztahů ve Slezsku a vedlejších zemích Koruny české i politiky říšské, respektive evropské, když započteme i Uhry a papežský dvůr, avšak zároveň též jako otce rozrůstající se rodiny a správce rozsáhlého majetku. Jakýmsi leitmotivem těchto let je postupný ústup silnému tlaku Matyáše Korvína, který do všech konfliktů vstupoval v nepoměrně lepší vojenské i hospodářské kondici. Série neúspěchů vyvrcholila v tzv. Hlohovské válce v roce 1488, kdy poděbradský rod na čas zcela ztratil své majetky ve Slezsku. Vítězný Matyáš Korvín totiž listinou z 26. prosince téhož roku zbavil Jindřicha Frankenštejna a Minsterberka (s. 185). Později došlo ke zmírnění podmínek a o pouhých několik měsíců později navíc Matyáš Korvín zemřel, což postupně změnilo rozložení sil. Autor však upozorňuje na pozoruhodný jev, že se Jindřich se svými spojenci nedočkal vůbec žádné podpory od Jagellonců (s. 186).

Následující dva oddíly shrnují majetkové transakce, které se vyznačují především postupnými prodeji majetků v Českém království. Tím v podstatě zaniklo rozsáhlé východočeské dominium, které bylo spolu s Kladským hrabstvím Jindřichovi vždy spolehlivou základnou, i další tradiční rodové državy (např. Poděbrady). Prodeje však byly jedinou možností, jak alespoň částečně umořit obrovské dluhy. Šandera se pozastavuje nad nezvykle vysokou částkou 50.000 kop grošů českých, které se král Vladislav II. zavázal vyplatit Jindřichovi a jeho synům za panství Kostomlaty (s. 206). Takové hodnoty totiž zboží zdaleka nedosahovalo. Čistě hypoteticky by snad bylo možné tuto událost spojit s uznáním

poděbradských pohledávek při Vladislavově nástupu na český trůn, jež stále zůstávaly většinou nevypořádané. Roli zde mohla hrát skutečnost, že se do věci se vložil zemský sněm, který ve stejné době Jindřicha podpořil ve věci dědictví po zesnulém bratru Hynkovi. Mnozí přítomní si mohli osobně pamatovat Vladislavův slib při nástupu na trůn. Pro možnost srovnání dalších majetkových transakcí je škoda, že v textu není uvedena částka, za kterou Jindřich prodal Vilémovi z Pernštejna rozsáhlé litické dominium (s. 207). Ve stejné době se zároveň Minsterberkové ujali vlády v Olešnickém a Volovském knížectví, čímž se alespoň ve Slezsku Jindřichova majetková základna naopak posílila. V prodejkách majetku kvůli zadlužení však pokračovali i Jindřichovi synové a v roce 1500 tak Kladské hrabství přešlo na Oldřicha z Hardeggu (v knize se však liší suma: na s. 246 je uvedena částka 70.000 zlatých rýnských, na s. 250 pak 60.000 zlatých).

Jindřichovy osudy nelze pojednat bez náboženské otázky, neboť jako syn „kališnického krále“ přestoupil ke katolickému vyznání. Šandera shrnuje hlavní hodnocení tohoto kroku od některých historiků (s. 224) a hlavní důvod tohoto kroku spatřuje v pragmatismu kladského a minsterberského vládce, jímž se vymanil z mezinárodní izolace. Kladsko i slezské državy byly navíc z hlediska církevní správy navázány na vratislavské biskupství (s. 156). Konverze jej však nepřivedla do řad nábožensky horlivých jedinců a na svých panstvích udržel konfesionální svobodu. V závěru knihy pak autor uceleně shrnuje přehled pozemkových majetků Jindřicha z Minsterberka, stejně jako stručné osudy jeho dědiců, kde upozorňuje na většinou velmi dobré vztahy mezi knížetem a jeho dětmi. Hlavní text pak ještě doplňuje Jindřichův itinerář (s. 251–253) a rodokmen minsterbersko-olešnické větve poděbradského rodu (s. 254–255).

Obsahově kvalitní a zajímavá kniha je psána literárně lehkým a příjemně čitelným jazykem. Ten je navíc doplněn o mnoho zajímavých obrazových příloh, jež vhodně obohacují vlastní text. Při ediční přípravě však byly poněkud podceněny korektury, neboť se v textu objevují chyby typu opakujících se slov či chybějících písmen, což by snadno podchytila pozorná tisková korektura. Jmen či názvů se to dotýká jen v jediném případě: na s. 143 je Jindřichova dcera Markéta uvedena jako kněžna Anhaltsko-Zeberská, přičemž správný název vévodství je Anhalt-Zerbst. Zklamáním zejména pro odborné čtenáře, kteří knihu budou brát do ruky nejen jako příjemné čtivo, je rejstřík. Nejenom, že je nestandardně řazen podle křestních jmen namísto obvyklých příjmení a predikátů, ale navíc v něm

celá řada jmen chybí, občas jsou uvedena na vedlejší straně oproti rejstříkovému odkazu. Ty tak není možné bez vlastní excerpce vyhledat – jen namátkou Jan ze Švamberka, Dobrohost z Ronšperka a Bedřich Škorně z Malovic (vše s. 197), Hron z Náchoda (s. 237), Soběslav a Baltazar z Miletínka (na s. 199 místo v rejstříku uvedené s. 198; výskyt Baltazara na s. 236 neuveden v rejstříku). Uvádění nedostatky v redakční přípravě bohužel nejsou pro nakladatelství Vyšehrad úplně výjimečným jevem a i v tomto případě zbytečně snižují hodnocení finální podoby autorský kvalitní práce, kterou kniha Martina Šandery nepochybně je.

Lukáš M. Vytlačil

Daniel KOVÁŘ – Roman LAVIČKA, *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích (řada *Miscellanea*, svazek č. XVIII): České Budějovice 2017, 238 s., početné obrazové přílohy, plány, půdorysy, faksimile, ISBN: 978-80-85033-80-9

Dominikánský klášter v Českých Budějovicích patří k velmi známým a významným památkám pozdní doby přemyslovské a lucemburské. Proto je nutné monografii o tomto klášteře jen uvítat, zvláště pokud jejími autory jsou osvědčení badatelé Daniel Kovář a Roman Lavička, kteří se dlouhodobě specializují na středověk a na region jižních Čech.

Knihy o rozsahu 238 stran je dobře strukturovaná do pěti kapitol daných historickými epochami. Osudy kláštera jsou dovedeny až do současnosti. První kapitola je věnována obecně dominikánům v Čechách a především pak počátkům konventu v Českých Budějovicích. Následující kapitola přibližuje výstavbu kláštera a jeho stavební vývoj ve středověku, v rámci poslední podkapitoly je probrán život vrcholně středověkého kláštera a jeho vybavení. Třetí kapitola se zaměřuje na osudy kláštera od pozdního středověku do třicetileté války. Následuje pojednání o proměnách kláštera v době baroka a jako poslední se nachází obsáhlá kapitola o osudech kláštera v 19. a 20. století. Obsah jednotlivých kapitol v sobě organicky kombinuje historickou část, založenou na podrobném studiu velmi dobře dochovaných archivních pramenů, jejímž autorem je Daniel Kovář

a rozbor architektury, maleb a uměleckého vybavení kláštera, kterým se zabývá Roman Lavička. Vysoce je nutné ocenit především práci s písemnými a archivními prameny, které se v případě dominikánského kláštera neobyčejně dobře dochovaly, a to včetně účetních knih z druhé poloviny 15. století. Publikaci se tak daří zachytit každodenní život kláštera i jeho majetkové a finanční poměry. Tento moment je mimořádně významný a jistě poslouží řadě dalších badatelů pro srovnání s jinými lokalitami. Pozornosti by nemělo uniknout ani dochované umělecké vybavení kláštera, zvláště pak gotický deskový obraz Panny Marie Klavosové, která byla považována za ochránkyni města, a který se těšil velké úctě. Publikaci se daří rovněž postihnout vztah kláštera a města, který byl vždy velmi úzký.

Zdařile je zpracována obrazová příloha, která příjemně kombinuje fotografie současného stavu (autorem je převážně Roman Lavička), dobové snímky, půdorysy a veduty. Každý zájemce o středověkou architekturu a umění jistě ocení početné architektonické detaily, nástěnné malby a také vybavení kláštera. Ocenění zaslouží také 3D vizualizace stavebních proměn kláštera.

Celkově lze knihu hodnotit jako zdařilý pokus o monografii konkrétní památky. Komplexnost dochovaných písemných a hmotných pramenů a jejich zpracování patří k nepopíratelným přednostem této knihy, která tak svým významem výrazně přesahuje jihočeský region.

František Záruba

**Ota HALAMA, *Svatý Jan Hus. Stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415–1620*. Kalich, Praha 2015, 192 s.
ISBN 978-80-7017-230-8**

Osobnost Jana Husa patří mezi výrazné součásti české historie a svým způsobem i národní tradice, což reflektuje velké množství historické i teologické literatury, která se životem a dílem pražského univerzitního mistra a kněze zabývá. Je však s podivem, že až donedávna zde chybělo dílo, jež by uceleně pojednávalo o husovské úctě ve vztahu k liturgice a teologii, která se přitom začala formovat a rozvíjet bezprostředně po Husově upálení v Kostnici. Tuto mezeru zaplnila v roce 2015 vydaná kniha církevního historika Oty Halamy *Svatý Jan Hus*. Jedná se o první pokus představit syntetický pohled na ustavení a vývoj kultu českého

mučedníka a světce mezi roky 1415 až 1621, byť autor již v samotném úvodu uvádí, že jeho práce není vyčerpávající a představuje především základní uvedení do tématu se záměrem otevřít prostor k dalšímu výzkumu.

První kapitola „1363–1415 Husovi předchůdci“ se zabývá situací v českých zemích v době vlády lucemburských panovníků Karla IV. a Václava IV. Autor zde připomíná působení reformních kazatelů Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova, kteří položili základ očekávání nového mučedníka víry, jež bylo spojeno s apokalyptickým očekáváním ze Zjevení sv. Jana 11,7.11-12 (s. 12), později naplněným právě v oběti M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského. Ostatně již Milíč podle Matěje z Janova bojoval v Praze s apokalyptickým drakem a nevěstkou sedící na brunátné šelmě a právě díky jeho kazatelské činnosti měla být Praha coby nový, leč obrozený Babylon, připravena stát se novým místem obrody církve. Pozoruhodné je, že za Antikrista Milíč označil osobu samotného císaře Karla IV. (též s. 12). Tento fakt poměrně ostře profiluje obraz Milíčovy radikality na straně jedné a Karlovy panovnické role a vize na straně druhé, která však v knize není ani naznačena. Přitom právě karlovska koncepce do značné míry vysvětluje jinak ne zcela pochopitelné přesvědčení Čechů, že nový mučedník-prorok přijde právě z tohoto národa, vyvoleného k obnově křesťanstva. Karel IV. totiž stvořil koncept Prahy jakožto nového centra křesťanského světa a tento „nový Jeruzalém“ se měl stát nejen cílem mnoha poutníků, ale i trvalým hlavním městem Svaté Říše. Spolu s postupující vnitřní christianizací českých zemí, jejíž dovršení můžeme klást právě do doby vlády lucemburské dynastie, a svobodným působením nejstarší středoevropské univerzity to vše dohromady vytvářelo vhodné podmínky pro eschatologická očekávání pozdního středověku. Nastalé eschatologické chvění pak pochopitelně muselo kontrastovat se špatným stavem části římskokatolické církve. Přestože jsou tato východiska důležitá pro kontext působení Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova, stejně jako pro kontext přijetí Jana Husa jako domácího světce, kniha je bohužel opomíjí.

Musím naopak ocenit, že autor odolal pokušení rozepsat se o Husově životě a udržel plně zaměření na vymezené téma knihy. Je tedy velmi příznačné, že v první kapitole se s osobností M. Jana Husa téměř nesetkáme. Jeho role mučedníka a světce se tedy rodí skutečně až v reakci na jeho upálení na kostnickém koncilu 6. července 1415. Již ze zpráv svědků této události Petra z Mladoňovic, Ludolfa Zaháňského a Enea Silvia Piccolominiho bylo patrné, že už samotný

koncil se obával využití pozůstatků hranice jako relikvií, a proto byl popel odstraněn a vhozen do Rýna. První krok k založení mučednické úcty Halama spatřuje v tzv. *Stížném listu české a moravské šlechty proti Husovu upálení*, sepsaném 2. září 1415, stejně jako v bezprostředně následujícím *Osvědčení pražské univerzity* z 11. září téhož roku (s. 15). Ve stejném duchu navázaly písně *Ó svolanie Konstanské* a *V naději boží mistr Hus Jan*, jež vznikly někdy na přelomu let 1415 a 1416 a sloužily k prezentaci mučedníka mezi lidovými vrstvami. Tento proces domácí „kanonizace“ dovršilo upálení Mistra Jeronýma Pražského 30. května 1416, čímž se naplnila očekávaná biblická vize nového příchodu a smrti proroků Eliáše s Henochem. Asi nejvýznamnější osobností, která se podílela na formulaci mučednické úcty k Husovi a spolu s některými dalšími autory zanechala informační základ pro budoucí generace, byl Jakoubek ze Stříbra.

Ačkoliv se od počátku husitských válek v podstatě až do druhé poloviny 16. století dochovaly památky jen útržkovitě a nesystematicky, autorovi knihy se daří po jednotlivých obdobích sledovat postupnou proměnu vlastní husovské úcty, stejně jako formující vlivy společenské i politické. V kapitole „Válečné intermezzo 1419–1436“ (s. 22–25) se dotýká jejího uchopení umírněnými Pražany i radikálními táborskými kazateli, kteří se jí rovněž nevyhýbali, byť u nich tato úcta z pochopitelných věroučných důvodů nikdy nenabyla podoby liturgické oslavy. Již tehdy je Hus kladen také do společenství jiných martyřů – sv. Petra a Pavla, sv. Vavřince či sv. Šebestiána.

Složitě období pro svátek 6. července však poněkud paradoxně nastalo v době po husitských válkách, kdy jeho oslava na nějaký čas téměř mizí. Důvody Halama nachází ve snaze konzervativních utrakvistů, kteří v té době byli vedoucí pražskou silou, o udržení křehké dohody s římskou církví. Dokladem pro to je skutečnost, že v kompaktátech o tomto svátku není jediná zmínka a jistě šlo o konfliktní téma mezi konzervativním a středním proudem, který se tehdy teprve postupně prosazoval a jeho hlavní představitel Jan Rokycana (známý jako ctitel Husa) byl až do roku 1448 v exilu ve východních Čechách (s. 26). K obnově oslav svátku 6. července v Praze došlo i podle pramenů až po návratu Rokycany coby prvního utrakvisty zvoleného arcibiskupa, což znamenalo renesanci husovské úcty a její pevné zakotvení v českém prostředí. V následných letech však došlo též k uzavření literárních památek od pamětníků kostnických událostí, neboť jejich generace postupně odešla. Jako jedno z reprezentativních děl to-

hoto období je uváděna *Pašije M. Jeronýma Pražského*, kterým Petr z Mladoňovic těsně před svou smrtí († 1451) doplnil starší *Pašiji M. Jana Husa* (s. 27).

Pohnuté události však kniha sleduje v období let 1471–1526. Tato léta totiž znamenají rozmach husovské úcty, kdy se Hus stává nejvýznamnějším českým patronem, u něhož namísto prorockého mučednictví nastupuje výrazný akcent na jeho příslušnost k nebeskému oblaku světců. Vedle něj se však nyní objevuje nejenom Jeroným Pražský, ale příležitostně také kutnohorští havíři, kteří byli zavražděni při pronásledování „českých kacírů“ na přelomu let 1419 až 1420. K nim se v roce 1480 připojil ještě další mučedník, kněz Michal Polák, jenž se stal obětí rekatolizačního tažení vladislavské doby (s. 32). Autor na těchto příkladech ukazuje, jak se vlivem společenských událostí a svým způsobem i aktuálních potřeb utrakvistické obce proměňoval okruh připomínaných mučedníků a projevovaná úcta. Poukazuje též na rozdílné postoje různých utrakvistických proudů, stejně jako na postupně se etablující Jednotu bratrskou. Ta sice z věroučných důvodů odmítala liturgickou oslavu, ale Husa velmi ctíla a považovala se za pravé následovníky jeho učení. Jak Halama podotýká na straně 47, Husovu autoritu v té době uznávali všichni čeští křesťané vyjma římských katolíků. Každá strana však jeho učení používala k vlastní podpoře, což nutně přinášelo zkreslování jeho učení.

To je ostatně velmi dobře ilustrováno rovněž v kapitole následující: „1526–1547 Hus bez cenzury“, která reflektuje vliv reformace, zejména pak wittenberské školy. V této souvislosti autor sleduje též proměnu husovské ikonografie, kdy bezvousou tvář středověkého kněze během několika dekad nahradí nový archetyp vousaté tváře s výraznou brádkou, jenž vzniká právě v protestantském světě a na přelomu 30. a 40. let zcela převládne i v českých zemích. Pozoruhodná je však taktéž druhá výrazná linie této kapitoly, která sleduje husovský kult na pozadí boje mezi utrakvistickou konsistoří a panovníkem v roce 1543 (s. 55–66). Administrátorem konsistoře podobojí byl v té době Jan Mystopol z radikálního křídla utrakvistů, kteří měli blízko k mnohým postojům luterské reformace, např. přístup k úctě ke světcům. Ferdinand I. Habsburský však předvedl mistrovský politický tah, kterým nejprve donutil konsistoř výrazně oslavit Husův svátek 6. července 1543, aby pak následně energicky zasáhl. Tím jednak uštědřil výraznou porážku radikálně orientovanému utrakvistickému křídlu a navíc získal zásadní vliv na samotnou konsistoř, již postupně izoloval od názorové reality jed-

notlivých farností, které s ní udržovaly stále častěji formálnější sepětí bez možnosti reálného vlivu konsistorů účinněji ovlivňovat dění v církvi.

Následující dvě kapitoly se zabývají obdobím mezi tridentským koncilem a vyhlášením Rudolfova Majestátu. Čtenář zde může sledovat postupný útlum veřejné úcty ke svatému Janu Husovi, který se příznačně děl v době neúspěšných jednání o smíru utrakvistů s římskou církví a též s mocenskými zásahy ze strany panovníka, jež měly za následek dokonce i několikaleté vyřazení Husova svátku 6. července z kalendáře. K tomuto ústupku musela přistoupit samotná univerzita, která až dosud pevně držela pozice kolem tohoto svátku, aby předešla nebezpečnému útoku na vlastní akademickou suverenitu (s. 75–76). Opravdu velký rozkvět husovské úcty přineslo krátké období po získání náboženských svobod na základě Majestátu císaře Rudolfa II., kdy též vzniklo největší množství známých památek. Porážka stavovského povstání v bělohorské bitvě a následná rekatolizace učinily tečku za úctou ke svatému Janu Husovi, k jejímuž obnovení již nikdy nedošlo.

Text knihy je cenný nejen z pohledu historického a religionistického, ale rovněž z hlediska literárního a uměleckohistorického. Autor zde totiž shromáždí informace o známých literárních, ikonografických i sakrálních památkách různé provenience, které se k husovskému kultu vztahují. Zároveň však upozorňuje, že se stále objevují nové prameny, zejména literární povahy, a zájem o toto téma, jež se sám touto publikací snaží podnitit, snad přispěje k jejich cílenému vyhledávání a studiu. Co se týče hudby, tak se Halama zastavuje pouze u písni a bez jediné zmínky tedy ponechává polyfonní hudbu pro tento svátek. Nepochybně jde i o následek poměrně malé pozornosti, kterou tomuto repertoáru dosud věnovala domácí muzikologická obec, přesto si však myslím, že alespoň malá zmínka by se v této knize měla objevit už jen pro úplnost výčtu oblastí, kam husovská úcta zasahovala a jak široký je prostor pro další výzkum.¹

Typograficky je kniha připravena velice pěkně a to jak samotná obálka, která je lemována červeným rámem, v jehož vnitřku je pod textem umístěn dřevoryt mučedníka, ale i vnitřní uspořádání a zvolený font. Z uživatelského hlediska je

1 Jednou z mála muzikologických prací, které se zabývají písněmi i polyfonní hudbou pro svátek M. Jana Husa, je např. studie Jany Fojtíkové, *Hudební doklady Husova kultu z 15. a 16. století. Příspěvek ke studiu husitské tradice v době předbělohorské*. *Miscellanea musicologia* 29 (1981), s. 51–145.

škoda zařazení poznámek pod čarou až za hlavní text, což vědeckého čtenáře nutí k neustálému listování. Přílišnou radost však nepůsobí ani překvapivě zanedbaná jazyková redakce, která se projevuje v několika aspektech. Jednak je to občasná nesjednocenost používaných termínů, např. *wyclifisté* a *viklefisté* (oboje viz s. 19), příležitostně chybějící čárky v interpunkci či diakritická znaménka, nebo pomíchaný slovosled, jako je tomu třeba v případě věty: „...*kolovala tištěná kněze legenda Jiřího Heremity*.“ (viz str. 84, odstavec 2, řádek 6). Uvedené věci našťástí nejsou nijak čtené, přesto však poukazují na nedotaženost či uspěchanost redakční přípravy, což je u takto unikátní publikace rozhodně škoda. Případní zahraniční badatelé by pak zcela určitě přivítali zde chybějící cizojazyčné resumé, které je jinak běžnou součástí vědeckých publikací.

I přes některé uvedené výtky je však nepochybné, že kniha Svatý Jan Hus od Oty Halamy je důležitým a podstatným přínosem k novému rozměru vnímání Husovy osobnosti prostřednictvím jeho kultu mučedníka a světce, stejně jako k pozoruhodné oblasti českých dějin s přesahem do širšího kontextu středoevropské reformace. Lze si tedy jen přát, aby se recenzované dílo základem a východním bodem pro další výzkum tohoto velmi zajímavého a specificky českého tématu.

Lukáš M. Vytlačil